

Õiguskantsler

Teie nr

Meie 19.01.2015 nr 7-4/141322/1500264

Seisukoht õigusrikkumise puudumise kohta Vanglaametniku tegevus külastaja läbiotsimisel

Austatud []

1. Tänan, et pöördusite õiguskantsleri poole 24.10.2014 saabunud avaldusega, milles väljendasite rahulolematust Viru Vangla ametniku [] tegevusega.

2. Oma pöördumises kirjeldasite, et 25.09.2014 tulite Viru Vanglasse pikaajalisele kokkusaamisele oma abikaasaga. Teie väidete kohaselt ajal, mil vanglaametnik [] otsis läbi Teie isiklikke asju, oli vanglaametnik [] Teie suhtes ebaviisakas ja verbalselt agressiivne. Teie sõnul oli vanglaametnik [] Teie kosmeetikakoti sisu läbivaatamisel Teie jaoks ebamõistlikult ning põhjendamatu tähelepanelik. Kui soovisite selgitust vanglaametniku [] käitumisele, ähvardas ametnik [] väidetavalt Teid kokkusaamisele mittelubamisega. Teie sõnul ei leidnud vanglaametnik [] Teie asjade hulgast keelatud esemeid, kuid ei lubanud Teil kokkusaamisele kaasa võtta kehakreemi ning põhjendas seda asjaoluga, et selle lõhn talle ei meeldi. Kuigi Teie sõnul selgitasite vanglaametnikule, et Teil on probleemne nahk ning et kasutate arsti soovitusel kreemi pärast pesemist nahaärrituse leevendamiseks, jättis vanglaametnik Teid hädavajalikust kosmeetikavahendist ilma. Ühtlasi märkisite, et olete mitmeid kordi varem Viru Vanglas pikaajalisel kokkusaamisel käinud ning seni pole Teil vanglaametnikega arusaamatusi olnud, Teiega on käitunud viisakalt ja korrektsetl.

3. Teavitasin Teid 11.11.2014 kirjaga nr 7-4/141322/1404664, et õiguskantsler otsustas Teie tõstatatud küsimust uurida ning selgitasin, et enne oma seisukoha kujundamist peab õiguskantsler vajalikuks pöörduda asjaolude selgitamiseks Viru Vangla direktori poole.

I Viru Vangla direktori vastus õiguskantsleri teabe nõudmisele

4. 11.12.2014 vastas õiguskantslerile Viru Vangla direktor ning kinnitas, et 25.09.2014 pikaajalise kokkusaamise eel otsis Teie isiklikke asju läbi järelevalveosakonna inspektor []. Direktor märkis, et vanglaametnik [] 25.09.2014 vormistatud ettekande nr 6-46/1570 ja 04.12.2014 esitatud täiendavate selgituste kohaselt võeti Teie asjade hulgast ära kreem, kuna ametnikul tekkis kahtlus, et tegemist on keelatud asjaga, mis VSKE § 37 lg 3 kohaselt võetakse hoiule ja tagastatakse kokkusaajale pärast kokkusaamise lõppemist. Samuti selgitas direktor, et vanglaametnik [] seletuskirjast ja Teie läbiotsimise juures viibinud järelevalveosakonna vanemvalvur [] 04.12.2014 esitatud seletuskirjast nähtub, et läbiotsimise juures viibinud [].

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

selgitas Teile, et kui tegemist on retseptiravimiga, siis peab kreemi kasutamise vajadus VSKE § 46 lg 1² kohaselt olema kinnitatud arsti tõendiga. Paraku Te sellist tõendit ei esitanud.

5. Viru Vangla direktor möönab, et arst võis Teile soovitada nahaärrituse leevendamiseks kasutada kokkusaamisele kaasa võetud kreemi, kuigi ei väljastanud selleks tõendavat dokumenti. Viru Vanglal ei ole tagantjärele võimalik tuvastada, mis kreemi Te kokkusaamisele kaasa võtsite ning kas kreemipakendi sisu vastas pakendile. Direktor tunnistab, et Viru Vangla ametnikud ei fikseerinud ettekannetes ega muudes dokumentides kreemi täpset kirjeldust (nimetus, kogus, toime jne). Samuti teadvustab direktor, et vanglaametnike töös on esinenud puudujääke ning annab ametnikele juhise edaspidi fikseerida hoiule võetavate esemete täpne kirjeldus ning põhjus, miks esineb kahtlus, et tegemist on keelatud esemega.

6. Viru Vangla direktor lisas, et kuigi ei ole võimalik hinnata, kas kreem oli Teil kaasa võetud isiklikuks kasutamiseks või mitte, siis ametnike kinnitusel esines neil selles osas kahtlus. Kuna vanglaametnik [] kahtles eseme lubatavuses ning tekkinud kahtlust ei olnud võimalik kõrvaldada, otsustati kreem vangla hoiule jätta. Vangla leiab, et kahtluse korral on otstarbekas eset kokkusaamisele mitte lubada, et vältida võimalikku ohtu vangla julgeolekule ja korrale.

7. Oma vastusele lisas direktor järelevalveosakonna inspektor [] ning Teie läbiotsimise juures viibinud järelevalveosakonna vanemvalvur [], valvur [] ja valvur-koerajuht [] seletuskirjad.

8. Järelevalveosakonna inspektor [] märkis oma seletuskirjas muuhulgas, et (tsiteerin):

„Kuna mul kui läbiotsimist teostataval ametnikul tekkis kahtlus, et antud juhul kehahooldusvahend ei olnud kokkusaajale isiklikuks tarbeks, ei lubanud ma kreemi kaasa võtta. Enne seda, kui otsustasin kreemi hoiule panna, küsisin täiendavalt kaaskolleegide arvamust, kes leidsid samuti, et kreemi lõhn pigem meenutab meestele mõeldud habeajamise järgse geeli lõhna ning ei ole naisele isiklikuks kasutamiseks.

[...]

[Avaldaja] väitis oma pöördumises, et olin põhjendamatult tähelepanelik tema kosmeetikakotti vastu. Samas, kokkusaaja ei saanud jälgida minu tegevust, kuna tema suhtes pidi valvur teostama täielikku läbiotsimist ja külaline samal ajal võttis end alasti ruumis, mis on kardinaga kinni kaetud. Tavaliselt, kui üks ametnik on valmis teostama täielikku läbiotsimist, teine või teised ametnikud otsivad kõik asjad läbi ja momendil, kui kokkusaaja on tagasi riidesse pannud, on kõik asjad kontrollitud ja keelatud/üleliigsed asjad hoiule pandud.“

9. Järelevalveosakonna vanemvalvur [] tõendas oma seletuskirjas (tsiteerin):

„Enda poolt tõendan ka, et see kreem lõhnas meeste geeli järgi ja meeste geel ei ole lubatud kokkusaamisele.

[...]

Tõendan, et [] käitumine ei olnud ebaviisakas või agressiivne, kuid leian, et toon oli emotsionaalselt veidi kõrgendatud.“

10. Valvur [] selgitas oma seletuskirjas, et (tsiteerin):

„[Avaldajalt] ei olnud kreem ära võetud selle pärast et ta oli kahtlase lõhnaga vaid ametnikul tekkis kahtlus, et kreem ei ole toodud kaasa isiklikuks tarbimiseks.

[...]

Vestluse käigus ei olnud [] agressiivne ja ebaviisakas, vaid püüdis [*Avaldajale*] selgitada oma tegevust, mis tuleneb seadustest. Kuna tegelesin teiste külalistega, ei olnud mul võimalik kogu vestlust pealt kuulata ja seda, et ametnik ähvardas mitte lubada kokkusaamisele ma ei kuulnud. Läbiotsimise käigus ei olnud [*Avaldaja*] suhtes ebamõistlikult ja põhjendamatult tähelepanelik, kuna teostame täielikku läbivaatust, siis kontrollime kõik väga hoolikalt läbi.“

11. Valvur-koerajuht [] märkis oma seletuskirjas, et (siteerin):

„Suhtlus toimus vene keeles ning seetõttu ei saanud aru, mida räägiti. Hääletooni põhjal julgen väita, et [] selgitas rahulikult, miks [*Avaldaja*] ei tohi kokkusaamisele kreemi kaasa võtta. [*Avaldaja*] muutus närviliseks ja hakkas üleoleval toonil vaidlema, mille peale muutus [] hääletoon konkreetsemaks.“

II Õiguslik hinnang ja õiguskantsleri seisukoht

12. Teie avalduses tõstatatud küsimus seondub perekonnaelu kaitsega, mis on igäihe põhiõigusena sätestatud Eesti Vabariigi põhiseaduses (PS) kahes paragrahvis. PS § 26 ls 1 sätestab igäihe õiguse perekonna- ja eraelu puutumatusel; PS § 27 lg 1 aga kinnitab, et perekond on rahva püsimise ja kasvamise ning ühiskonna alusena riigi kaitse all. Kui PS § 26 kohustab riigivõimu mitte sekkuma perekonnaellu, siis PS § 27 lg 1 puudutab perekonnaelu välist kaitset ja annab isikule õiguse riigi positiivsele tegevusele, mis aitaks tal elada täisväärtuslikku perekonnaelu.

13. Tulenevalt vangistuse iseloomust on paratamatult piiratud kinnipeetava kooselu oma perekonnaga ning perekonnaliikmete vahelisi vajadusi peab rahuldama kinnipeetava vanglaväline suhtlemine. Riigikohus on leidnud, et kinnipeetava jaoks oluliste sotsiaalsete sidemete säilimine vanglavälise suhtlemise kaudu aitab kaasa vangistuse täideviimise eesmärkide saavutamisele ja kinnipeetava individuaalse täitmiskava täitmisele, suurendades kinnipeetava vabanemisejärgse resotsialiseerimise väljavaateid. Seejuures rõhutas Riigikohus just perekonnaliikmetega suhtlemise olulisust.¹

14. Vangistuseseaduse (VangS) 3. jagu reguleerib kinnipeetava vanglavälist suhtlemist, sätestades VangS § 23 lõikes 1 selle eesmärgina soodustada kinnipeetava kontakte perekonna, sugulaste ja teiste lähedaste inimestega, et vältida kinnipeetava sotsiaalsete sidemete katkemist. Sama sätte lg 2 järgi soodustab vanglateenistus kinnipeetava vanglavälist suhtlemist. Vanglavälise suhtlemise viisidena on seadusandja näinud ette muuhulgas lühi- ja pikaajalisi kokkusaamisi (VangS § 24 ja § 25). Justiitsministri 30.11.2000 määruse nr 72 „Vangla sisekorraeskiri“ (VSkE) § 46 lg 1 kohaselt võib kokkusaaja kokkusaamisele kaasa võtta ka mõistlikus koguses enda tarbeks vajalikku kosmeetikat. Sama sätte lg 1¹ ls 2 ütleb, et hügieenivahendite olemasolu kokkusaamise ajal tagab vanglateenistus. Vastavalt VSkE § 37 lõikele 2 otsitakse enne ja pärast kokkusaamist kinnipeetav ja kokkusaaja läbi. Sama sätte lg 3 ütleb, et läbiotsimisel kokkusaajalt leitud vanglas keelatud asjad võetakse hoiule ja tagastatakse talle pärast kokkusaamise lõppemist. VSkE § 37 lg 5 järgi on kinnipeetaval ja kokkusaajal keelatud teineteisele üle anda asju.

15. Lisaks kinnipeetava õigusele luua ja hoida sidemeid oma perekonnaga, on see niisamuti ka perekonnaliikmete õigus saada suhelda oma vanglas viibivate lähedastega. Seetõttu ei tohiks selliseid kokkusaamisi käsitleda kinnipeetava premeerimisena, vaid neid tuleb vaadelda kõigi kokkusaamisele tulnud poolte õigusena ning lähtuda sellest ka kokkusaamiste korraldamisel, sh

¹ RKHKo 26.05.2005, nr 3-3-1-21-05, p 14.

kokkusaajatega suhtlemisel mh nende isiklike asjade läbiotsimisel. Meeldivas õhkkonnas ja mugavas keskkonnas kinnipeetavate ja nende perekonnaliikmete kohtumised mõjutavad oluliselt kokkusaamiste arvu, kuna perekonnaliikmed soovivad sellistele kohtumistele tihemini tulla. Samuti mõjutab see positiivselt kokkusaajate omavaheliste suhete kvaliteeti, mis omakorda aitab oluliselt kaasa kinnipeetavate resotsialiseerimisele.

16. Lisaks märgin, et haldusorgani klienditeenindajalik käitumine on hea halduse põhimõtte üheks oluliseks osaks. Õigus heale haldusele on Eestis tunnustatud isiku PS §-st 14 tuleneva põhiõigusena. Õigus heale haldusele on ühelt poolt vaadeldav negatiivse õigusena, teiselt poolt aga positiivse õigusena. Negatiivses mõttes tähendab õigus heale haldusele seda, et haldusorgan ei või astuda isiku huvisid ning põhiõigusi ja –vabadusi kahjustavaid samme. Positiivses mõttes tähendab õigus heale haldusele aga seda, et haldusorgani tegevus peab olema isiku seaduslike huvide ja talle omaste õiguste teenistuses. Teisisõnu hõlmab hea halduse põhimõte nii haldusorgani õiguspärast käitumist kui ka mitteõiguslikku, inimesesõbralikku käitumist. Seega seondub põhiõigus heale halduse ka nn pehmete väärtustega ja ametniku eetikaga.

17. Õiguskantslerile Viru Vangla direktori vastusest ja sellele lisatud dokumentidest selgub, et kõik Teie 25.09.2014 toimunud läbiotsimise juures viibinud ametnikud möönavad, et vanglaametnik [] suhtlus Teiega võis olla konkreetne ja olukorda arvestades veidi kõrgendatud toonil, kuid leiavad, et see ei olnud ebaviisakas ega agressiivne. Kolm ametnikku tunnistasid, et Teie isiklikest asjadest leitud kehakreemi osas tekkis neil kahtlus, et see ei ole toodud kaasa isiklikuks tarbimiseks. Kuna Te ei esitanud tõendavat dokumenti, mis kinnitaks Teie väidet sellest, et kasutate kreemi arsti soovitusel ning vanglaametnikel ei olnud võimalik tekkinud kahtlust muud moodi kõrvaldada, võeti vangla julgeoleku ja korra tagamiseks kehakreem hoiule kuni Teie pikaajalise kokkusaamise lõpuni.

18. Õiguskantsler rõhutab taaskord, et pikaajaline kokkusaamine on kinnipeetavate ja nende lähedaste omavaheliste suhete säilitamisel tõepoolest väga oluline meede. Selle korraldamisel peab vangla käituma nii õiguspäraselt kui ka inimesesõbralikult. Hea halduse tavaga ei oleks kindlasti kooskõlas pikaajalisele kokkusaamisele tulnud isikuga suhtlemine võimukal, solvaval või alandaval moel. Pikaajalise kokkusaamise puhul on tegemist aga ka vangla julgeoleku seisukohalt äärmiselt probleemse võimalusega, arvestades sellega kaasuvaid võimalikke turvariske. VangS § 25 lg 2 ls 1 kohaselt on pikaajaline kokkusaamine üks ööpäev kestev kooselamine vangla selleks ettenähtud ruumides ilma pideva järelevalveta. Kuna isikud sisenevad vanglasse ja veedavad teatava osa ajast kinnipeetavatega ilma pideva järelevalveta, on tegemist võimaliku viisiga, mil moel toimetada vanglasse keelatud aineid ja esemeid.

19. Siinkohal tuleb leida kompromiss erinevate huvide vahel - vajadus soodustada vanglavälist suhtlemist ja samas tagada vangla julgeolek. Arvestades pikaajalise kokkusaamise probleemset vangla julgeoleku mõttes, ei saa vanglateenistus vanglasse sisenevat külastajat ja tema isiklike asju üldjuhul läbi otsimata jätta ning pigem on õigustatud teostama läbiotsimist põhjalikumalt. Selle eesmärgiks on muuhulgas vältida olukordi, kus kokkusaaja ja kinnipeetav kokkusaamise ajal asju üksteisele üle annavad. Selline tegevus on VSKE § 37 lg 5 järgi keelatud.

20. Seetõttu olukorras, kus vanglaametnik leiab kokkusaaja isiklikest asjadest vanglas keelatud asju või vanglaametnikul tekib kahtlus, et leitud asi ei ole kaasa võetud kokkusaaja enda tarbeks vaid eesmärgiga anda see üle kinnipeetavale ning sellist kahtlust ei ole võimalik kõrvaldada, on põhjendatud selle asja hoiule võtmine tagamaks vangla julgeolekut ja korda. Õiguskantsler aktsepteerib sellist vangla käsitlust julgeolekuohtudega toimimisest.

21. Austatud [], tänaseks on õiguskantslerile teada Teie ja Viru Vangla mõneti erinevad selgitused 25.09.2014 juhtunust. **Hinnates Teie avalduses kirjeldatud informatsiooni ja Viru Vangla direktori õiguskantslerile edastatud materjale, tõdeb õiguskantsler, et tal ei ole võimalik küllaldase kindlusega väita, nagu oleks Teie poolt kirjeldatud sündmused – vanglaametniku ebaviisakas ja agressiivne käitumine ning Teile kokkusaamisel hädavajaliku kosmeetikavahendi kasutamise põhjendamatu keelamine - Teie väidetud moel aset leidnud.** Kahjuks ei näe õiguskantsler võimalust tema pädevusse kuuluvate menetlustoimingutega koguda täiendavaid tõendeid lisaks nendele, mida Viru Vangla on juba kogunud ja õiguskantslerile esitanud.

22. Õiguskantsler peab väga oluliseks enda teavitamist praktikas tõusetuda võivatest probleemidest, mis puudutavad kinnipeetavate vanglavälist suhtlemist ja kinnipeetavatega kokkusaamistele tulevate lähedaste kohtlemist vangla poolt. **Paraku peab õiguskantsler tõdema, et antud olukorras vanglaametniku ebasobiva käitumise ja seeläbi Teie õiguste rikkumise möönmine ei ole võimalik.** Küll aga nähtub Viru Vangla direktori vastusest, et Teie õiguskantslerile esitatud avalduse alusel läbi viidud menetluse tulemusena on vangla teadvustanud, et vanglaametnike töös on esinenud puudujääke ning annab ametnikele juhise edaspidi fikseerida hoiule võetavate esemete täpne kirjeldus ning põhjus, miks esineb kahtlus, et tegemist on keelatud esemega. Seeläbi soovib Viru Vangla vähendada Teie juhtumiga sarnaste olukordade tekkimise võimalikkust tulevikus.

23. Õiguskantsler tänab Teid tema poole pöördumise eest ning lõpetab Teie avalduse edasise menetlemise.

Lugupidamisega

Nele Parrest
õiguskantsleri asetäitja-nõunik
õiguskantsleri volitusel

Koopia: Viru Vangla